

ПОСЛАНИЦА ПРАВОСЛАВНЕ ВЈЕРЕ, НАДЕ И ЉУБАВИ

/Први ѡуѡ с оцем на јуѡрење/

Вера све може да учини, све да ѡвори.

Нагу милосѡи Божја оѡрађује и чини је неѡсѡидном.

*А ѡубав никада не ѡада, не засѡјаје и не да мира ономе који је занеш њеним
блаженим одушевљењем (Лествица XXX).*

Рад доказује да Лаза Лазаревић, у својој антологијској приповиједи *Први ѡуѡ с оцем на јуѡрење*, није сликао ѡѡријархалну већ ѡравославну породицу чији живот, устројен духовним законима и благословом православне Цркве, ни у савременом времену није изгубио актуелност и снагу, односно исти је у свим временима. У раду се у контексту православне традиције (а не психолошке или социолошке парадигме) сагледава тематска раван новеле која је саткана од стожерних појмова православља као што су: ѡубав, вјера, нада, тријех, ѡокајање и брак као света Тајна. Тумачењем, које је у методолошком погледу базирано на *Новом завјешу* и дјелима Светих Отаца, показујемо да православни мотиви заслужују, ако не афирмацију, коју су им својим књижевним опусом обезбиједили одређени писци српске књижевности, међу којима је и Лаза Лазаревић, онда бар равноправан статус са постојећим моделима анализе. Ако ни због чега другог, оно због научне истине и старине православних изворишта.

Кључне ријечи: Лаза Лазаревић, приповијетка, православље, *Химна ѡубави* „душа хриѡћанска“, православна породица.

1 Православне основе књижевности. Српска мисао о књижевности, по ријечима Д. Миличевића, уз све благодати теоријско-методолошких сазнања са Запада¹, наслиједила је и отпор према намјери да се за основом литерарног израза трага у наслагама хриѡћански дефи-

* znikitovic@blic.net

¹ „Неповјерење поетике према теологији у посљедњих неколико вијекова је постепено расло и постало је готово универзална чињеница на свим просторима чији је претходни духовни развој био дефинисан хриѡћанским оквиром” (Миличевић 2013: 22). „Али благовест црквене вере јесте, пре свега, сама ѡубав Цркве, која ‘све трпи’. Она дакле, треба да поднесе и ово ‘напаћено поколење одгојено логиком и просвећеношћу’ као што вели песник Елиот, и да је упућена на рационалисту који се данас налази у свакоме од нас и који мање-више представља наше ‘ја’” (ЈАНАРАС 2004: 8).

нисане традиције (2013: 22). Историја српске књижевности, коју у односу према хришћанском наслеђу одликују гордост и предрасуде (Миличевић 2013: 9), учинила је не мали гријех према ауторима који су у своје књижевно дјело не само унијели одређене мотиве из православне духовности, него су, безмало, читавим својим књижевним опусом, као и цијелим својим подвижничким животом, били посвећени језичком обликовању православне духовне реалности. Такви писци за живота нису дочекали реалан и тачан суд књижевне историје, ни до дана данашњег нису добили адекватно и вјеродостојно тумачење неспутано књижевноисторијским датостима и задатостима неријетко протканим, ако не и условљеним, датом идеологијом. Изузетак представља последња деценија и аутори који у православним координатама са књижевнотеоријског и књижевноисторијског аспекта сагледавају одређене књижевне опусе и промишљају појединачне феномене (Миличевић 2005, 2013; Радуловић 2008; Поповић 2013; 2013а, и др.). Међутим, и у таквим промишљањима, у труду да се испоштују критеријуми и научна апаратура којој подлијеже научни рад, интерпретација може да буде спутана научним језиком (в. Никитовић 2012), али и опрезношћу аутора који такав приступ књижевном дјелу настоји да поткријепи вишеаспектном научном аргументацијом (Поповић 2013: 6).

„Широко засновану матицу неповјерења поетичких размишљања према религиозној матрици као могућој духовној основи књижевног израза” (Миличевић 2013: 23), као и домаћај методолошке опсервације базиране на *Новом завјешћу* и дјелима Светих Отаца провјерићемо познатом приповијетком Лазе Лазаревића *Први џуџи с оцем на јушрење*. У овом раду, у циљу исцрпне анализе приповијетке са тематског аспекта, покушаћемо, у што је могуће краћим цртама, свјетлом православне духовности да освијетлимо неке од највећих тема књижевности, тему *љубави* и тему *покајања*. Тему *љубави*, богати семантички садржај ове ријечи који дугујемо хришћанству, илустроваћемо књижевним ликом Марице, а покајање Митровим ликом.

Радам ћемо, такође, покушати да покажемо да је Лаза Лазаревић у овој сјајној новели приказао човјека који је „потенцијално створен да надиће сваку мјеру, да постане у Христу бескрајан и бесконачан, бесмртан и обожен, по слици Божијој, по слици Христа Богочовека, јер је тако и зато створен и назначен, и богообдарен” (Еп. Атанасије 2004: 159). Ликови Лазе Лазаревића својом унутрашњом динамиком трпљења, покајања, *љубави* и јаке вјере реализују све ове, у човјека Богом утиснуте, по-

тенцијале. Једна од хипотеза овог рада такође је и та да Лаза Лазаревић не само да није „заостајао” за својим добом, већ је као и сваки истински писац био визионар, због чега његова приповијетка *Први љућ с оцем на јушрење* данас можда више него икад мисионарски и лучезарно казује пут човјеку умреженом у секуларизам данашњице.

2. Критичари о Лази Лазаревићу. Књижевна критика Лази Лазаревићу од тренутка његовог ступања на књижевну сцену није порицала умјетничку вриједност. По првим објављеним приповијеткама Лаза Лазаревић је назван „Тургењевом српске прозе, најбољим представником српске приповијетке, писцем дубоких минуциозних психолошких анализа, мајстором заплета и расплета, извршним портретистом, виртуозом форме [...]” (Иванић 2005: 5). Истовремено, нису изостајали ни прекори и приговори истакнутих историчара и критичара књижевности. По Ј. Скерлићу, чије је моћно перо ударало пресудни печат књижевној, а често и животној судбини писца, и усмјеравало матицу потоњег књижевноисторијског расуђивања, Лаза Лазаревић је оцијењен као „традиционалиста и догматичар” чије приповијетке одликују „старинске предра суде и предубеђења” (1961: 325), „застареле идеје и болешљива сентименталност” (1961: 337). Лаза Лазаревић „који, што је врло важно није био незналица и ограничен човек, код њега тако уске, сиромашне и немодерне идеје зачуђавају, и каткада, – то треба отворено рећи – запрешују. Нас буни тај његов морални догматизам, тај уски, насртљиви и нетрпљиви традиционализам и *духовна љасивност*”² (1961: 325). Из Скерлићевих опсервација и закључака, јасно је да велики књижевни историчар свога времена уопште није познавао, а ни цијенио, православно *духовно* живот, као ни појмове који су први на љествици узвишених духовних особина (в. Лествица 1997.), због чега је историја српске књижевности постала богатија низом произвољних и потпуно промашених тумачења идејног и тематског плана појединих књижевних дјела.

По ријечима Светог Николаја Српског, Србин је из живота учио *Светло љисмо* а не из књиге,³ па је можда и због тога долазило до поистовје-

² Истицање је наше.

³ „Један странац је написао у прошлом веку: кад дођеш код Руса, осетиш да је Христос један члан њихове породице, доживљаван као један од њих. И заиста, Руси имају бескрајну љубав према Христу. Имају је и Грци, имају и Срби, али је наш српски однос мало суздржанији, сложенији. Међутим, рве се и прави Србин са живим Богом, и он познаје Бога из живог живота свога и историје своје мукотрпне.

ћивања религије са обликом друштвене односно породичне заједнице. Међутим, што се може прихватити код народа, теже се прашта његовој интелектуалној елити и књижевној критици која, вршећи замјену појмова, више од једног вијека *православље* ставља у исту раван са *патријархалном*, истовремено афирмишући теме које су вјештачки, а не проистичањем из живог књижевног текста, постале предмет научне обраде. Назор постављене бинарне опозиције колективно/индивидуално, појединац/породица, и сл., укалупљене у мртве аналитичке шеме, читаоцима скрећу пажњу са стварне пишчеве преокупације, и анализу често остављају на периферији црно-бијелих поларизација и ‘манипулација’ књижевним текстом (в. Пековић 2007: 87). Критичари тог и потоњег времена уопште нису препознали (а и ако јесу, нису их именовали) мотиве православне духовности (в. Николић 1996: 11). „Због тога што је моралне мотиве уздигао на егзистенцијалну раван, поједини књижевни критичари проглашавали су Лазаревића за строгог моралисту патријархалног типа” (Николић 1996: 11). У контексту православне духовности не/моралност човјековог живота условљава одређену егзистенцијалност, због чега су та два плана међусобно нераздвојива.

3. Тумачење. „Ко мисли да стоји, нека гледа да не падне” (1Кор. 10.12).

3.1. Марица. Хришћански брак је света тајна љубави у којој су мушкарац и жена сједињени доживотном везом уз благослов Цркве. „Оставиће човјек оца свога и матер, и прилијепиће се жени својој, и биће двоје једно тијело, тако да нису више двоје, него једно тијело” (Мт 19,56; Еф 5,31; Пост 2,24). Из ових јеванђељских ријечи проистиче да су мушкарац и жена цјеловито и цјелосно биће само једно кроз друго, будући да тек заједно чине човјека. По Светим Оцима, са грехопадом Адама и Еве прекинута је заједница, не само са Богом, већ и заједница једног пола са другим. Христовим очовјечењем, страдањем и васкрсењем та заједница је поново успостављена кроз свету Тајну брака⁴ у којој је муж позван да

Србин је, како је рекао владика Николај, из живота учио Свето писмо, а не из књига. Ми Срби не знамо много о Светом Писму, али знамо његов дух, и у животу га осећамо и преживљавамо исто што и библијске личности, сваки на свој начин; наравно, колико смо честити и искрени људи” (Еп. Атанасије 2004: 147).

⁴ „Свака света тајна зрачи божанском силом, светом и освећујућом” (Преп. Јустин 2001а: 109).

се жртвује за жену, а жена да буде послушна мужу⁵. По ријечима апостола Павла: „Тајна је ово велика, а ја говорим о Христу и о Цркви. Тако и ви, сваки да воли своју жену као себе самога, а жена да се боји⁶ свога мужа” (Еф 5, 32–33). Кроз брак човјек је призван да превазиђе свој егоцентризам, да изађе из своје усамљености и са љубављу сретне друго биће, други пол (Аничич: у рукопису).

Марица, дакле, која је од почетка приповијетке приказана као Митрова жена, као „помоћница Адамова”⁷, по Божијем Промислу створена је да пуноћу своје личности оствари кроз мужа. Самим тим њене координате у приповијети јасно су оцртане, једноставне и не подлијежу никаквим другим интерпретацијама које кроз историју људског рода и књижевности знају да замагљују узвишену и Богом дану улогу супруге и

---

⁵ „Мужеве, волите своје жене као што и Христос заволе Цркву и себе предаде за њу” (Еф 5,25). „Тако су дужни и мушкарци да воле своје жене као своја тијела; јер који воли своју жену, самога себе воли” (Еф 5,28). „Јер нико никад не омрзну на своје тијело, него га храни и његује као и Господ Цркву” (Еф 5,29).

⁶ На питање шта значи „жена да се боји мужа”, православни духовници одговарају: „То значи да се боји да га не ожалости, да га не увреди, да не наруши његову љубав. Волети значи чувати вољенога и бојати се нешто не погрешити у своме односу према њему” (Породица 2003: 44), јер по Светим Оцима хришћански страх долази од љубави, од спознања несавршености властите личности а савршенства и узвишених квалитета вољеног бића. По нашем мишљењу, ради се о истом осјећању које Хасанагиници није дозволило да оде у планину и обиђе Хасанагу који *болује од љутицијех рана/*, *облази ја майи и сестрица/* а љубовца од *сшида не мола/*. Народни пјевач је то осјећање БРАЧНЕ ЉУБАВИ и смиравања жене пред мужем именовано лексемом *сшид*, феноменом који је без икакве стварне потребе један од највише описиваних у народној књижевности, својеврсно „тамно мјесто” ове изванредне баладе. То само показује да је човјек савременог доба толико постао осакаћен себелубљем и егоизмом да више не умије препознати љубав.

⁷ Познату библијску причу на часу вјеронауке једна дјевојчица другог разреда основне школе у Требињу аналошки је интерпретирала одговаривши вјероучитељици да је Ева настала од „срдашца Адамова”. „Најлепши и најтачнији одговор. Тако су деца доживела Мајку као Богом створену од срдашца Адамовог. И тако ју је Бог поставио – као од мужа свога створену: не да буде потчињена мужу, него да буде **обраћена** к њему: *‘стремљење твоје ка мужу твојем’* (1Мој. 3,16), то јест: обраћеност, окренутост, усмереност на мужа (као Црква на Христа). Наше време и ту искривљује, извитоперује Мајку или жену, хоће да она буде ‘еманципована’, и то врло ружно делује, то кад она хоће да се трси, хоће да је ‘самостална’ а то значи одвојена, издвојена, и ту онда нема љубави, нема заједништва ни јединства” (Еп. Атанасије 2013: 32).

мајке. Шта та улога тачно подразумејева, само се на први поглед може учинити као преједноставно питање које не захтијева одговор.

Марица воли Митра, у шта читалац може да се увјери одмах на почетку приповијетке, а не само њеним током и на крају. Опис Марице писац започиње сликајући њену љубав према мужу која се реализује кроз духовну *йокореност* односно послушност њему. То је природно и Богом благословено стање женског срца које се на тај начин и само духовно смирава, стање заповијеђено Јеванђељем и Посланицама. „Жене, покоравајте се својим мужевима као Господу. Јер је муж глава жени као што је Христос глава Цркви и Он је спаситељ тијела. Но као што се Црква покорава Христу, тако и жене у свему својим мужевима” (Еф 5, 22-24). Будући да су жене „слабији сасуд” (1. Петр. 3,7), воља њихова стоји под влашћу мужа (Пост. 3,16). Исто говори и апостол Петар у Првој посланици Коринћанима: „Исто тако и ви жене будите покорне својим мужевима, да ако неки не вјерују ријечи, онда понашањем жена и без ријечи буду придобијени” (1. Петр. 3,1). По ријечима старца Пајсија „да би се било коме потчинили, потребно је или га поштовати и вољети, или га се бојати. Потчињавање из љубави представља духовну, а из страха војничку дисциплину” (Породица 2003: 43). Маричина послушност мужу, без сумње јесте потчињавање из БРАЧНЕ ЉУБАВИ и поштовања. *А она, сиротиња, добра, браће, као светица, ња њиљи у њеја као Ноје у јаје. Кад се он штио обрецне а она да свисне од њлача, ња још мора да крије сузе и од нас и од њеја* (43).

Међутим, Маричина ЉУБАВ, која ће попут злата у ватри бити испушана и провјерена у посебним околностима Митровог грехопада, и „понашање” којим ће у коначници приповијетке „придобити” Митра, више је од „обичне” љубави. Погледајмо шта је по Јеванђељу ЉУБАВ и како *Химну љубави* Светог апостола Павла тумачи српски светитељ XX вијека, преподобни Јустин Ђелијски. „Љубав дуго трпи, благотворна је, љубав не завиди, љубав се не горди, не надима се. Не чини што не пристоји, не тражи своје, не раздражује се, не мисли о злу. Не радује се неправди а радује се истини. Све сноси, све вјерује, свему се нада, све трпи” (1. Кор. 13, 4–7).

„По богомудрој заповести апостола: Пре свега имајте непрестану љубав међу собом јер љубав *йокрива* мноштво грехова (1. Птр. 4,8). Љубав се не боји греха, јер је јача од свакога греха. Она прониче до у боголику суштину сваког човека, па и најгрешнијег. И свакога третира као боголико биће а грешнике – као оболеле анђеле. Ради онога што је бого-

лико, божанско у људима, она превиђа и опрашта и *покрива* све грехове њихове. Њено благо сунце може раскравити и најдебљи лед грехољубља који се нахватао око људског срца, и увести га у пролеће, у светлост и топлоту, где се зачињу и бујно успевају сва еванђелска расположења и врлине” (Преп. Јустин 2001а: 238). „Љубав ‘све верује’ и у односу према људима. Она свакоме приступа с поверењем, увек видовита за сваки грех и зло. Верујући људима, она верује ономе што је у њима добро, божанско, богочежњиво. Она се не лепи за грех, за зло; волећи грешника, она верује ономе што је у њима преостало⁸ као божанско и човекољубиво” (Преп. Јустин 2001а: 239).

Овакву љубав Марица ће показати током породичне агоније и Митровог пада у гријех. Њене вербалне реакције, док их је било, узалудни су покушаји враћања главе породице на прави пут. Перспектива им је у потпуности хришћанска. Душевни бол Марици не наноси само могућност губитка земаљских блага, већ губитак СПАСЕЊА. *Мишре, шако ши Боја, шако ши ове наше деце, остјави се брајше друговања са ђаволом. Ко се њеја држи, љуби и овај и онај свети [...] То је занаш од Боја љроклеи* (46). Агонија у породици дуго траје. Приповиједањем у накнадној ретроспекцији сазнајемо да је са Маричине стране, обиљежена двама хришћанским врлинама проистеклим из љубави: ТРПЉЕЊЕМ – „Трпљем својим спасавајте душе своје” (Лк 21,19). *Ћуши љлемениша гуша. Гуши се. Ни суза нема више. Оне шеку кроз љрси, љадају на срце и камене се* (46) и МОЛИТВОМ – „просфором умешаном од срца и суза.” *Наша мајши седи с нама*

---

⁸ Свети владика Николај у својој познатој бесједи о српским мајкама каже: „Шта је мајка? То је биће најсличније Богу. Такво питање задао сам ја самом себи и такав одговор дао приликом једног незаборавног догађаја. Био сам као ђак присутан стрељању једног разбојника. Убио човека и жену, кућу им похарао па запалио. Осуђен на смрт и везан за колац, над ископаном раком. И жандарми са пушкама чекали су команду па да га стрељају. У том се појави једна жена па кршећи руке стаде понављати: ‘Господо, господо моја, немојте га убијати. Ви не знате колико је он добар био. На зло је наведен. Учинио је једно недело. Али ја знам много његових добрих дела. Ако не верујете мени, његовој несрећној мајци, питајте комшије, они ће посведочити. Авај, не убијајте њега, убијте мене!’

Овај догађај упечатио се дубоко у моју душу. Кад сам доцније учио у богословији како је Христос дошао у свет да умре за грешнике и спасе грешнике, ја сам се увек сећао оне мајке. Зашто је Христос дао себе распети за грешнике? Зато што је у сваком грешнику видео неко добро под пепелом зла. Исто као што мајка, и само мајка, може да нађе неко добро и у најпропалијем сину своме и у најпрљавијој кћери својој” (Св. Николај Српски 2001: 798).

у групој соби; очи јој црвене, лице бледо, руке сухе, и час њо њонавља: „Боже, ти нама буди пријатељ” (47). Буђи она, сиротиња, као заливена. Стјегла срце, којни из дана у дан, а све се моли Боју: „Боже, ти мене немој остави-ти!” (48)

Молитвено обраћање Господу интензивира се у кључној ноћи када Марица на молитву позива и дјецу. Све до тада она је бреме носила сама. У одсутном тренутку, када су зло и интензивирани демонски напади ушли под сам кров и пуном снагом запосјели кућу, Марица учетворостручује молитву приводећи пред икону дјецу. Ово је кључни тренутак њене унутрашње, душевне, драме и читаве приповијетке. Молитвама укућана, и заступништвом Светитеља заштитника породице пред чијом иконом су клечали, усрдно се молећи Богу, Божија благодат спушта се на овај дом. Овај дио који је на духовном плану суштински јер призива благодат Божију и самога Бога, по ријечима: „Јер гдје су два или три сабрана у моје име, ондје сам и ја међу њима” (Мт 18,20), „И све што узистете у молитви вјерујући, добићете” (Мт 21,22), преписаћемо у цјелини јер он илуструје снагу живе молитве, и живо Божије дјеловање које ће се рефлектовати на два плана: кроз Маричино избављење од тјескобе и очајања у ново духовно стање ЗДРАВООУМЉА, и потпуни Митров грехопад и душевни крах као предуслов за његово ПРЕУМЉЕЊЕ и улазак у ВЈЕРУ.

’Одигне децо, молиће се Боју да нас избави од пројасији! – рече она. Глас јој звони као звоно, а очи светиле као вечерњача на небу.

Ми њошчасмо њој њод икону и сви клекосмо, а Ђокица клекао њред мајку, окренуо се лицем њој, крсти се и, сироче, чији наћлас ону њоловину Оченаша ићи је већ био научио. Онда се оћети крсти и љуби маћер у руку, ња оћети ћледа у њу. Из њених очију шеку два млаза суза. Оне беху ућрављене на свеца и на небо. Тамо ћоре беше нешти ићи је она видела; тамо њен Бој кој је она ћледала и који је њу ћледао. И онда јој се њо лицу разли некако блаженство и некака свећлост, и мени се чини да је Бој њомилова руком, и да се свећац насмеши, и да аждаја њод њећовим коћљем зену. После ми заблеснуше очи, ња њадох ничице на крај њене хаћине и на њену леву руку, којом ме њридржа, и молих се њо стићи њућ: „Боже, ти видиш моју мајку! Боже, молим ти се за бабу!” И онда, а не знам зашто: „Боже, убиј оној Зеленбаћа!”

Дућо смо се ћако молили (49).

Маричина вјера, као што видимо, велика је; кроз Митрово покајање освједочене су и потврђене Спаситељеве ријечи из *Јеванђеља*: „О жено,

велика је вјера твоја; нека ти буде како хоћеш!" (Мт 15,28) и „Не бој се, кћери, вјера твоја спасла те је; иди у миру" (Лк 8,48). Овдје је важно нагласити да је током цијелог трајања Митровог посрнућа хијерархија православне породице (изузев Митра, разумије се), а која почива на сљедећој трочланој шеми СМИРАВАЊА: мужа пред Богом, жене пред мужем а дјеце пред родитељима (Породица 2003: 44), очувана. Ни у једном тренутку се Марица не уздиже над Митром, као што ни дјеца не траже своје и не устају ни на мајку ни на оца, већ сви трпељиво и молитвено подносе СТРАДАЊЕ, јер православна породица и јесте „домаћа мала Црква где сви морају да буду једно" (ГУМЕРОВ 2010: 99).

3.2. МИТАР. Већ сам почетак приче који доноси опис физичког изгледа газде Митра, а који је у материјалном смислу изнадпросјечан (*цемадан од црвене кадифе с неколико каишова златна тајтана [...] силај ишаран златом* [41]), може да предначује страдање његовог носиоца. Ако се уз то дода и карактер, наслијеђена страсна природа проткана гњевом *увек хоће да буде на његову, шј. нико се није ни осуђивао доказивати што противно њему* (41), псује, срчан, изузетно тврдоглав, горд, изразито свој, ауторитет не само жени и дјеци већ и широј околини, терен за заплет је постављен. Веома успјелом градацијом, али и хиперболом, *осорљив, хладан, тори од шућина* (43) писац наглашава супериорност мушкарца која је у брачном животу природна и подразумијевајућа. С друге стране, у исказивању осјећања, и у радости и у жалости, Митар је аскетски свесуздржан. Само је наизглед парадоксално то што је на почетку приповијетке, тада још увијек узоран домаћин и газда, *ошћустио Проку момка из службе* (42), *најваљанијеј момка*, кога је највише волио, кад је видио да *иџра крајцера*. И ова Митрова КАМЕНОСРЧАНОСТ и одсуство САСТРАДАЊА односно духовни закон по коме онај „ко другога осуђује, себи пресуђује", имплицира да осуђујућег човјека очекује исти или сличан пад кроз који ће спознати слабости и немоћи људске природе, те приступачност за ГРИЈЕХ од којег нико није поштеђен.

Митров пад у гријех писац слика поступно. Од одлазака у кафану свако вече: *У цркву је ишао само на Ђурђевдан, у кавану свако вече* (43), преко промјенљиве коцкарске среће и њеног рефлектовања на околину, коцкарских губитака и добитака, до уласка „пајташа" под сам кров куће и Митровог коначног краха. *И шако се он сасвим ошћустио од куће. Само ћушти. Мајтери никад не їледа у очи. Нас децу не милује ни осорне речи да рекне а камоли блаїе. Све бежи од куће* (47). Под тешким, премного те-

шким теретом савјести, Митар проживљава своје страдање и свој лични пакао. Бјежећи од других, узалудно покушава побјећи од себе и грижње савјести јер по ријечима Светог апостола Павла: „Ако ли се ко о својима, а особито о домаћима не промишља, одрекао се вјере и гори је од не-вјерника” (1. Тим. 5,8).

Последња карташка ноћ драматична за све, за Митра је преломна, костоломна раскрсница. Писац, наратолошки речено, фокусира догађај из више перспектива: *сав знојав [...] намрчио се као Турчин*, кад узме новац *чистио бежи из собе* (48); прелама га кроз призму дјечијег унутрашњег доживљаја тјескобе и безнађа: *ћрема овоме је ништа оно кад ми је сћриц умро* (48). *Шта је ово? – ишао сам се ја. – Је ли овде мртвац у кући, или се мој ћокојни сћриц враћио ћа ћа ваља наново сахрањивати?* (50). На више мјеста подцртано је присуство смрти: *Чинило ми се, на ћпример, – а не знам ућраво зашто – да је он мртвац, ћа сам се чудило како мртвац дише* (51). Тјескоба у кући је велика: *У ушима ми је зујало. Нисам умео ништа да мислим* (52). Осјећање присуства смрти у кући симболише наглашено присуство гријеха који представља смрт душе. *Дан се кло-но своје крају, а у нашој души истиа она ћучина – ниће краја да видиш, само се облаци све ћуше ћомилају. Све ћостаје несносније, сћрашније и оцајније. Боже, ћи на добро окрени!* (52)

Након губитка цјелокупне имовине, Митар безмало цијели дан „сје-ди” у соби с главом наслоњеном на руке па на сто. *Мој оћац још истио онако седе, не миче се* (52). О томе шта је „мислио” у току тог дана који свим укућанима изгледа дуг и предуг, у коме чак сваки физички покрет дјелује неприлично јер је, поред осталог, аналоган унутрашњој динамици покајања која се одвија у Митру, сазнајемо на основу његовог физичког изгледа када се коначно појављује на вратима велике собе. Право мајсторство смјене приповједачких поступака и, што је још значајније, духовних постулата који су били дубоко уткани у живу породичну хијерархију онога времена, а која је била по Богу, показао је Лаза Лазаревић када је Митра у тренуцима његовог највећег моралног посрнућа и потонућа, задржао великим у перцепцији његове жене: *Митре, браће, ћосћо-гару мој!* (54), али и дјецe: *Враћа се од велике собе оћворише. На ћраћу сћајаше он, мој оћац!* (53) На шта сугерише велики физички преображај Митров, какав се то велики душевни догађај за непун дан одиграо у њему, и коликом снагом, да га је чак и физички промијенио? *Бркови се оћустили, лице ћоћамнело, ћа оћарело. Али очи, очи! Ни налик на оне ћрећашње! Чистио ћосукнуле, ућекле у ћлаву, ућола ћокривене ћрећавица-*

ма, њолако се крећу, нестјално и бесмислено њледају, не ѡраже нишњиа, не мисле нишњиа. У њима нешњо ѡразно, налик на дурбин коме су ѡлуѡана стјакла. На лицу некакав ѡужан и милостјиван осмејак – није ѡо никад ѡре било! Такав је изљедао мој стјриц када је ѡред смртј исакао да ѡа ѡричестје (53). Одговор може бити само ПОКАЈАЊЕ, духовни подвиг на који је призван сваки човјек.⁹ А о покајању најбоље говоре они, Светитељи, који су сами властитим цјеложивотним опитом покајања, дошли до најдубљег човјекопознања. „Покајање је подвиг који растреса целога човека, све биће његово. Оно преоре и прекопа целу њиву душе људске” (Преп. Јустин 1999: 53). „У томе се састоји покајање: скршити своју гордост, бацити себе на колена, самлети себе у ступи самоосуде, самопрезира, самомучења” (Преп. Јустин 2001: 377). Без сваке сумње Митар је у тим одсутним тренуцима себепрезрења скршио СЕБЕ у воденици самоосуђивања, свакако не без Божије помоћи јер је и покајање као „свестрани земљотрес бића човекова” дар Божији. „Покајање и јесте мржња на грехе, борба са гресима до њиховог потпуног уништења благодатном помоћу човекољубивог Спаситеља” (Преп. Јустин 2002:13). А како о овој великој теми човјековог живота, али и свјетске књижевности, златоусти један од великих Отаца IV вијека, Свети Јован Златоусти?

Сагрешо си? Уђи у цркву и избриши свој грех. Колико год пута да паднеш на тржници, толико пута се подигни. Исто тако, и колико год пута да сагрешош, покај се за грех. Немој да очајаваш. Макар поново сагрешош, поново се и покај, да не би због немара остао без наде на предстојећа блага. Макар се налазио у дубокој старости и грешош, уђи, покај се, јер овде је лечилиште а не судилиште, које не захтева одговорност за сагрешења, него даје опроштај грехова. Једино Богу реци свој грех, Теби јединоме сагрешош и зло ѡред ѡобом учиних (Пс. 50,6), и опростиће ти се грех” (Св. Јован Златоусти 2004: 351). „Имаш, уз то, и други пут покајања, и то не тежак, него чак веома приступачан. А који је то? Заплачи због свог греха, о чему можеш да се научиш из Божанских Еванђеља. Велики Петар, глава Апостола, првак Цркве, пријатељ

⁹ „Неко од Светих отаца завапио је Богу: ‘Госпoде, дај ми један једини дан, за који се не морам кајати!’ Ово не може свако разумети. Ово може разумети само онај хришћанин, који је навикао да стоји на стражи своје душе и да у њој запажа најутанчаније покрете добрих и злих жеља, добрих и злих мисли. А жеље и мисли родитељи су речи и дела. Међутим, има људи који се зову хришћанима а којима је увек на језику готово самооправдање: ‘Ја немам зашто да се кајем у животу’. Каква самообмана!” (Св. Николај Српски 2001: 801).

Христов, који откривење није примио од људи него од Оца [...] тај Петар – а када кажем ‘Петар’ именујем стену несаломљиву, темељ непоколебљиви, Апостола великога, првога међу ученицима, првога од позваних и првога који је послушао – он, дакле, није неку малу ствар учинио, него нешто изузетно велико: одрекао се самога Владике. То говорим не да бих оптужио праведника, него дајући теби пример покајања [...] Петар, дошавши себи, поче да плаче, али не тек да плаче, него зариди горко, по други пут се крстивши сузама из очију. Али тако горко заплакавши, он је избрисао грех и после тога њему се поверавају кључеви небеса. А ако је Петров плач толики обрисао грех, ако заплачеш и ти, како да нећеш избрисати свој грех? (Св. Јован Златоусти 2004: 351–352).

Покајничке сузе пролио је и Митар. *Ја видим како исјод бабина рукава кану каи и блесну сјрам месечине* (55). Разумије се, коначној мјери и пуноћи Митровог преумљења допринијеће Марица која својом љубављу разбија и посљедње узе гордости обмотане око Митрова срца и ума. Кроз њену љубав, вербално исказану смјеном приповједачких партија одражених у елиптираним реченицама сведеним на узвике: *Ама све! / Ако ће!*; хипербола: *коња/кљусину, ливаду/јусјолину*; здраворазумског расуђивања: *„Па ако си брајше, ти си и сјекао!*, Бог ће у потпуности отворити Митру „врата Христовог Еванђеља”, и заокружити процес покајања које је „пасош за рај”. „Покајање је двоструки подвиг. Оно значи: одбаци зло, пригрлити добро; презрети грехе, заволети врлине; престати живети у гресима, почети живети у врлинама; напустити ђавола, прићи Богу” (Преп. Јустин 1999: 55).

Ујраво њих двоје сјухају јреко јраја, а на цркви јрунуше звона на јушрење. Громко се разлеже кроз шиху ноћ, и јошресе се душа хришћанска. И као шалас сухо јрање, шако њихов звук односи бољу и јечал, кига узе шашјине, а скрушена душа разјовара се с небом... – Сине, усјани да идемо у цркву!... (56).

Овим завршним пасусом, који не представља никакав нагли преокрет изазван ефектним дијалогом Митра и Марице, него је у мотивационом погледу, као што смо видјели, припреман читавом приповијетком, Лаза је апострофирао идеју водиљу своје умјетности и још једном истакао смисао човјековог живота на земљи, а то је пробуђење душе за Бога, живот у Духу Светом – по ријечима претече покајништва, цара Давида, који у *Псалтиру* каже: „Жедна је душа моја Бога, Бога живог!” (Пс. 41–42). Звук звона на цркви, позива вјерне на јутарње богослужење, на

највећу међу светим молитвама – литургију. Недјеља која је осванула, Митрово је духовно васкрсење. Ослободивши се *уза њаштине, њошресе се душа хришћанска* и Митар овај пут потврдно одговара на позив. Милошћу Божијом *скрушена душа разговара се с небом*. Драма је окончана, прича завршена. Породица као домаћа Црква (Гумеров 2010) је заснована: отац, мајка, дјеца, као слика Свете Тројице на земљи оваплотили су се и у Митровом дому. Марица, заточеник Христове љубави, постаје симбол хришћанке која живи ради ближњих и у ближњима,¹⁰ која је, слиједећи светоотачку истину „мјера жртве, мјера љубави”, дјелима посвједочила јеванђељску љубав. „Шта је главно у закону Христовом?” питајући одговара блажени Јустин Ђелијски. „Ово: љубављу се оваплоћавати у друге, остајући при том сав свој, сав Христов. Закон те оваплотљивости је закон еванђељски. Из љубави се хришћанин саоваплоћује с ближњима, оваплоћује у њих, да би их привео Господу Христу и увео у живот еванђелски” (2001: 112).

4. МЕТОДИЧКИ АСПЕКТИ. Како ће ученици схватити ову приповијетку, зависи искључиво од интерпретације наставника, од његовог знања и љубави према књижевности, али и воље да ученицима приближи велику тему породичних односа (која је ученицима по природи ствари ближа од свих других тема), гријеха, љубави и покајања. Такође, успјех интерпретације зависиће и од наставникове упућености у свијет духовног, у духовне постулате изнесене у *Јеванђељу*. Наставникова ширина у познавању човјека и његове душе (сјетимо се Достојевског који у *Браћи Карамазовима* апостолски упозорава да човјекову „ширину”, кад је гријех у питању, треба „сузити”), гарант су добре интерпретације и увођења ученика у велики свијет књижевних тема. Овом приликом, остављајући по страни уобичајене теме које наставник обрађује (приповједачки поступци, језик, хумор, итд.), сугеришемо само неколико ствари с којима се суочава наставник.

¹⁰ Говорећи о човјеку *као живој слици живој Боја*, епископ Атанасије (Јевтић) критички се осврће на егзистенцијализам у коме „човек ‘сам себе остварује’ и испуњује, и није му потребан нико, ни Бог (јер ‘кад би постојао не би значи много’); нити нам је потребан човек, наш ближњи, јер ‘ближњи је мој пакао’, говорио је несрећни Сартр. Док за нас хришћане: ‘ближњи је наш рај’, а први наш *Ближњи* је Христос (Мт. 25,40.45; 18,10-14). Али, као што је већ познато, резултат тог и таквог Сартровог ‘хуманизма’ јесте тотални нихилизам, дехуманизација, рашчовечење човјека” (Еп. АТАНАСИЈЕ 2004: 137).

4.1. Обрађујући ову приповијетку већина наставника, нажалост, остане на равни истицања психолошких и социолошких мотива. Обрада ове приповијетке, такође, носи опасност од поларизације и интерпретације Марице као позитивне и Митра као негативног, при чему се осуђује Митрова коцкарска страст а глорификује Маричино праштање. Из претходно дате анализе ова два књижевна лика, али и суштине брачног живота односно брака као свете Тајне, мјеста за наглашено истицање праштања као посебне мотивске јединице уопште нема. Ако су двоје, муж и жена, удови једног јединственог тијела, обољење било којег дијела нарушава једномислије и компактност цјелине и постаје проблем с којим су једнако суочене обје стране, и гдје би тек „непраштањем” друге стране из вида потпуно нестала свијетла духовна перспектива. Непраштање, као могућност, у овако постављеном тематском оквиру приповијетке, уопште не стоји, јер видимо да Марица ниједног тренутка не помишља да би она нешто Митру требало да опрости. Мотив праштања треба обрадити само у контексту љубави, јер је праштање садржано у љубави која, како је већ речено, покрива слабости другог бића при томе држећи и властиту личност у смирењу. Сама праштајућа перспектива, тачка гледишта с које један члан заједнице прашта а други се каје, носи опасност од уласка у гордост чиме не може поентирати ниједан брачни однос у благоперспективном смислу.

4.2. Приликом анализе на табли је потребно истаћи мотивске јединице које доминирају овом приповијетком (а које су формално истакнуте и инкорпорирани претходним тумачењем). У циљу вјеродостојне анализе, и не изневјеравајући Лазу Лазаревића, интерпретација подразумева дискусију о *тријеху, врлини, Боју, човјеку, љубави, покаяњу, породици*, итд. Ученици се могу подијелити у групе којима ће наставник дати истраживачке задатке и литературу, првенствено одређене главе из *Нової завјѣсти* да их као домаћи задатак прочитају и препишу одређене реченице, а које ће довести у везу са приповијетком и у датом православном контексту је протумачити.

4.3. Такође је важно не пренебрегавати хришћанску лексику којом је ова прича проткана. Наставна презентација српске сакралне комуникативне културе, која је у досадашњим наставним програмима неоправдано и у потпуности запостављена, као што показује Ксенија Кончаревић може бити базирана на рецепцији књижевноумјетничког текста. Такав текст је драгоцен извор информација о вербалном, невербалном комуникативном понашању и социјалном симболизму у сакралној сфе-

ри комуникације (Кончаревић 2011: 501). Први *јуш* с оцем на *јуш*рење је у том смислу веома илустративан књижевни текст који обилује бројним вербалним и невербалним детаљима из сфере српске сакралне комуникације. Никако се не смије заобићи велика вјера у молитвено заступништво Светог Ђорђа, заштитника куће: *После моја маџи уста, ѿоје се на столицу ѿа целива светиоѿ Ђорђа. И моја сестра ѿо истио учини, а ѿсле диже и мене и Ђокицу ѿа и ми целивасмо* (49); паљење кандила уочи молитве: *Онда скочи, уѿали светиоѿ ѿа ѿрижеже кандило ѿред Светим Ђорђем* (49); или кропљење светом водицом: *Онда маџи узе суху киџу босиока шџо је сџајала за иконом, и сџакленце са боѿјављенском водицом шџо је висило ѿод иконом, ѿокваси оном водом босиљак, ѿа нешџо шайћући, ѿрекрџи њиме собу. Онда ѿолако оџвори враџа, ѿа на ѿрсџима дође до велике собе, ѿа ѿрекрџи киџом враџа од ње* (50). Ученицима се може објаснити да се кропљење светом водом врши ради човјековог физичког и духовног напретка.¹¹ Освећење је обред преко којег на човјеков живот, сва његова дјела и цијелу околину силази Божији благослов. Ако задржимо пажњу на том одломку, не сумњамо да ће нам ђаци сами дати слично објашњење, јер коцкање престаје и „пајташи” се разилазе у часу кад мати светом водицом закрштава врата собе. *Истиом шџо маџи ѿрекрџи враџа од велике собе, а унуџра се диже жаѿор* (50). Неће без наравученија остати ни освртање на душевно стање наратора који се насталгично сјећа тих тренутака и утиска који је након кропљења светом водицом имао у души. *Еј, како ми је онда лако било! Како сам се осећао блажен, као окуѿан! Ама, шџо ми сад не може више да буде онако?* (50)

Ако на плочи и у интерпретацији довољно јасно истакнемо лексику сакралног значења: *молиџва, ѿричестџиџи се, ѿјеливџи, блажен, кропљење, светиа водица, босиљак, Боѿ, црква, звона, јушрење, вечерње, душа хришћанска*, итд., постаће јасно и нама као наставницима, а и ђацима, да тема ове приповијетке није сукоб¹² индивидуе и породице, нити традиционализма и модернизма, већ је основна тема, у коју се сливају све друге мотивске јединице, пробуђење душе за вјеру, очишћење од грије-

¹¹ Кропљење је саставни дио обреда водоосвећења али и свете Тајне крштења, као и свих обреда у којима се нешто освјештава агиазмом тј. Светом водом (освећење иконе, стана, храма, звона, плодова, славског колача, итд.).

¹² Ако већ хоћемо да истакнемо сукоб, онда треба проблематизовати једини истински сукоб у човјеку, а то је борба са самим собом и властитим гријесима будући да „ономе који наноси штету самоме себи, нико други не може да нашкоди” (Св. Јован Златоуст 2004: 324).

ха, силазак са широког, свима доступног пута, на уски Христов пут покајања, љубави и вјере који се не подразумева сам од себе већ иште лични напор и себодрицање, те, што је најважније, испуњење двије главне новозавјетне заповијести „Љуби Господа Бога својега свим срцем својим, и свом душом својом, и свом мисли својом” (Мт 22,37), и „Љуби ближњег својега као самога себе” (Мт 23,39). Сувише је својим порукама дубока ова приповијетка да бисмо је могли свести на клишеиране формулације типа „враћање заблудјеле јединке на прави пут” и сл. (јер то што неко има друштвено прихватљиво понашање не значи да је на „правом путу” а не сумњамо да ће данашњи инвентивни ђаци и сами доћи до сличних закључака). То су све хоризонтални пресјечи, а Лаза Лазаревић је овом приповијетком, попут Десанке Максимовић и Момчила Настасијевића, на примјер, у првом плану имао вертикалну перспективу, однос човјека и Бога као једну од највећих тема свјетске књижевности.

4.4. И на крају, не мање важно, обрада ове приповијетке носи заиста велике васпитне потенцијале.¹³ Разговор о *тријеху, кривици, кајању, ойрашишању, неосућивању, шриљењу, йошшовању родишеља*, стимулативно ће дјеловати на ученике да размисле о себи у контексту своје породице и друштва али и Бога и цркве. Један час се може оставити за резимирање закључака анализе унутар којих би свакако на табли требало истакнути одређене мисли из Јеванђења и Посланица. Најбоље је да их ђаци сами предложе те да напишу есеј проистекао из промишљања о наведеним темама. На примјер:

„Сваки који чини гријех, роб је гријеху” (Јн 8,34).

„А зашто видиш трун у оку брата својега а брвно у свом оку не осјећаш?” (Мт 7,3).

„Благосиљајте оне који вас куну, и молите се за оне који вас вријеђају” (Лк 6,28).

---

¹³ Православни духовници који кроз свету Тајну исповијести свакодневно имају прилику да сагледавају духовно стање човјека, упозоравају да су људи изгубили способност да разликују добро од лошег (Гумеров 2010: 71), и скоро алармантно апелују на значај православног васпитања дјете. „Без вере у Бога, без хришћанских моралних заповести, без православне културе, децу нећемо васпитати. Још пре неких 17–20 година могли смо се позивати у васпитању на општељудске вредности, али данас не. Време је изгубљено. Хришћанско православно васпитање даје детету вакцину, духовни имунитет против свега оног зла које јача сваког дана” (Гумеров 2010: 69).

„Тада му приступи Петар и рече: Господе, колико пута ако ми згријеши брат мој да му опростим? До седам пута? Рече му Исус: Не велим ти до седам пута, него до седамдест пута седам” (Мт 18, 21–22).

„Ко има уши да чује, нека чује” (Мт 13,9; Мк 4,9; 7,16), итд.

ИЗВОРИ

ЛАЗА К. ЛАЗАРЕВИЋ 1996: *Приповешке*. Приредио Милија Николић. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства Београд.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- АНИЧИЋ: Слободан Аничич. *Хијерархија и сујружништво у сједињењу два ѿола (Из старојрчке грамајолоѿије и језика ѿо учењу Светиих оѿаца)*. (у рукопису).
- ГУМЕРОВ 2010: Павле Гумеров. *Домаћа црква. Породични живоѿ у савременом свету*. Манастир Клисина: Епархија бихаћко-петровачка.
- ЕП. АТАНАСИЈЕ 2004: Епископ Атанасије (Јевтић). *Христос алфа и омеѿа*. Врњци–Требиње: Манастир Тврдош, Братство Св. Симеона Мироточивог.
- ЕП. АТАНАСИЈЕ 2013: Савка Јевтић. Мајке хришћанке (разговор водила Оливера Балабан). *Светиѿора*. Митрополија цетињска. XXII, јули 2013, број 226 (31–34).
- ИВАНИЋ 2005: Душан Иванић. Незамјенљиво дјело. Предговор за књигу Лаза Лазаревић *Швабица*. Београд: Народна књига – Алфа (5–18).
- ЈАНАРАС 2004: Христо Јанарас. *Азбучник вере*. Савремено богословље 4. Нови Сад: Беседа
- КОНЧАРЕВИЋ 2011: Ксенија Кончаревић. Књижевни текст као извор за проучавање комуникативне културе (лингвистички и лингводидактички аспекти). *Научни сасѿанак славистиа у Вукове дане* 40/1 (493–503).
- ЛЕСТВИЦА 1997: *Лесѿвица Аве Јована Лесѿвичника*. Линц: Православна црквена општина Линц.
- МИЛИЧЕВИЋ 2005: Давор Миличевић. *Плашијаница сѿиха. О ѿравославном духу у савременој срѿској ѿезији*. Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.

- Миличевић 2013: Давор Миличевић и група аутора. Ка дефинисању православне духовне основе српске књижевности двадесетог вијека. У књизи: *Ризничари и ѧамѧиѧељи. Православна духовност срѧске књижевности XX вијека*. Бања Лука: Филолошки факултет (9–74).
- Никитовић 2012: Никитовић Зорица. Сакралност пјесничког језика. /Седам лирских кругова Момчила Настасијевића/. *Срѧска ѧеологија данас*. Београд: Богословски факултет (595–608).
- Николић 1996: Милија Николић. Књижевна уметност Лазе К. Лазаревића. Предговор у књизи Лаза К. Лазаревић, *Пријоветѧке* Београд: Завод за уѧбенике и наставна средства (5–14).
- НОВИ ЗАВЈЕТ 1984: *Нови завјет Госѧода нашеѧ Исуса Христѧа*. Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве.
- ПЕКОВИЋ 2007: Слободанка Пековић. Индивидуално и колективно у приповеткама Лазе Лазаревића. *Срѧска реалистѧичка ѧрича*. Крагујевац: ФИЛУМ. Књига 2 (87–94).
- ПОПОВИЋ 2013а: Ранко Поповић. *Парадокси и молиѧве*. Филозофски факултет Универзитета у Нишу и Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци.
- ПОПОВИЋ 2013: Ранко Поповић и група аутора. Прослов. И други текстови у књизи: *Ризничари и ѧамѧиѧељи. Православна духовност срѧске књижевности XX вијека*. Бања Лука: Филолошки факултет (5–6; 74–127; 212–229; 287–303; 322–350).
- ПОРОДИЦА 2003: *Православна ѧородица*. Ариље: „Православни пут“, Мисионарска из давачка делатност Светосавске омладинске заједнице при храму Светог Ахилија у Ариљу.
- ПРЕП. ЈУСТИН 1999: Преподобни Јустин Ђелијски. *Философске урвине*. Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига, књ. 9. Београд: Наследници оца Јустина и манастир Ђелије код Ваљева.
- ПРЕП. ЈУСТИН 2001: Преподобни Јустин Ђелијски. *Тумачење Светѧоѧ јеванђеља ѧо Јовану. Тумачење ѧосланица Светѧоѧ Јована Боѧослова*. Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига, књ. 11–12. Београд: Наследници оца Јустина и манастир Ђелије код Ваљева.
- ПРЕП. ЈУСТИН 2001а: Преподобни Јустин Ђелијски. *Тумачење ѧосланица Прве и Друге Коринћанима Светѧоѧ аѧосѧола Павла*. Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига, књ. 13. Београд: Наследници оца Јустина и манастир Ђелије код Ваљева.
- ПРЕП. ЈУСТИН 2002: Преподобни Јустин Ђелијски. *Тумачење ѧосланице Галатѧима и I и II Солуњанима Светѧоѧ аѧосѧола Павла*. Сабрана дела

- Светог Јустина Новог у 30 књига, књ. 16. Београд: Наследници оца Јустина и манастир Гелије код Ваљева.
- РАДУЛОВИЋ 2008: Милан Радуловић. *Књижевност и шеологија*. Београд: Институт за књижевност и уметност – Православни богословски факултет Источно Сарајево.
- Св. ЈОВАН ЗЛАТОУСТИ 2004: Свети Јован Златоусти. *Златне речи о Боју и људима*. Београд: Образ светачки.
- Св. НИКОЛАЈ СРПСКИ 2001: Свети Николај Српски. Омилије. Беседе под гором. О православљу. О Светом Сави. Косово и Видовдан. Разни чланци и беседе. Некролози. *Сабрана дела II*. Линц-Аустрија.
- СВЕТО ПИСМО 2012: *Свето писмо старога и новога завјеша, Библија*. Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве.
- СКЕРЛИЋ 1961: Јован Скерлић. *Студије. Лаза Л. Лазаревић*. Српска књижевност у сто књига. Књига 58. Београд Нови Сад: Матица српска – Српска књижевна задруга (312–338).

Zorica Nikitović

The Epistle of Orthodox Faith, Hope and Love

Summary

The paper deals with a thematic level of the short story, which is woven from basic notions of the Orthodoxy such as *love, faith, hope, sin, repentance* and *marriage as the Holy Secret*, in the context of the Orthodox tradition (and not a psychological or sociological paradigm). The paper argues that Laza Lazarević, in his anthological short story *The First Time I Went to Matins with My Father*, has not painted *apatriarchal* but an *orthodox* family whose life, construed by spiritual laws and blessings of the Orthodox Church, has not lost its topicality and strength even in these contemporary times, i.e. it is always the same. The paper illuminates some of the greatest topics in literature *love* and *repentance* with the light of Orthodox spirituality. The topic of love, a rich semiotic content of this word which we owe to Christianity, has been illustrated by the literary character of Marica, and the repentance, by Mitar.

Key words: Laza Lazarević, short story, Orthodoxy, *Hymn of Love* „the Christian soul”, Orthodox family.

